

אקטים דחופים בזמנים של משבר

"רגעים של משבר" היה נושא כנס ה-NLS ב-2015. זכור לי מאותו כנס, אולי היה זה גיל כרוז שדיבר על משבר כעל אירוע בזמן שבו הסמלי מתערער, האמת מתנוודדת והממשי מגיח.

חשבתי על זמנים של משבר בהקשר של שני הטקסטים שסביבם מאורגן ערב זה. האחד "הקדמה למהדורה האנגלית של סמינר XI" מ-1976, עם רפרנס לסמינר XI ולאקט ייסוד האסכולה (הסמינר מ-1963-64 והייסוד מיוני 64) ולמכתב פירוק האסכולה של לאקאן מינואר 1980, כל זאת באמצעות השיעור של מילר "הפאס של ההוויה מבעד לדיבור" (21.1.2009).

מילר כותב ב"פאס של ההוויה מבעד לדיבור", שלמרות שהטקסט מ-1976, מוצג כהקדמה לסמינר XI, למעשה, הוא מאוד מרוחק ממנו. עם זאת קשה שלא לרפרר 12 שנה לאחור ל-1963-64, לזמן שבו נערך סמינר XI, ארבעת מושגי היסוד של הפסיכואנליזה. אזכיר בקצרה מספר נקודות בהקשר לנסיבות הזמן שבו הוא נערך: הסמינר התקיים תחת הסמינר "על שמות האב", ששרד רק שיעור אחד בנובמבר 1963 ב"סנט אן", בית החולים שלאקאן לימד בו עד אז, והופסק בנסיבות של הוצאתו של לאקאן מרשימת הדידקטיקנים בחברה הצרפתית לפסיכואנליזה, זאת משום שעמד על קיום הפרקטיקה שלו בדרכו. השתלשלות עניינים זו התרחשה תוך כדי התנהלותו של משא ומתן על קביעת מעמדה של החברה הצרפתית באגודה הפסיכואנליטית הבינלאומית (IPA), כאשר האחרונה, העמידה את הוצאתו של לאקאן כתנאי לקבלת החברה הצרפתית אל בין שורותיה. לאקאן חידש את הוראתו בינואר 1964 ב"אקול נורמל סופרייר" עם סמינר XI וביולי באותה שנה ייסד את האסכולה שלו - École Freudienne de Paris, (האסכולה הפרוידיאנית של פריז).

סמינר XI ספוג ברוח זמנו, בתחילתו לאקאן משתמש במילה חרם בעברית, כאשר הוא מתייחס להפיכתו לאובייקט של משא ומתן וסילוקו מה-IPA. חרם כדוגמת זה שהוטל על שפינוזה, חרם טוטאלי, נקודה שממנה אין אפשרות שיבה. נקודת אל חזור, חצייה, או המושג אי-רצף שלאקאן עוסק בו לאורך הסמינר, או אובייקט a שנתפס הן כשארית והן כסיבת האיווי. ייסוד האסכולה באותה שנה עצמה והמצאת הפאס, ב-"הצעת ה-9 באוקטובר על הפסיכואנליטיקאי של האסכולה" שלוש שנים מאוחר יותר, נראים בדיעבד כמהלך לוגי, כמעט הכרחי הייתי אומרת. בין סמינר XI וייסוד האסכולה לבין המצאת הפאס קיימת זיקה הכרוכה בהידחקות למבוי סתום ביחס לשאלת אפשרות המשך של הפסיכואנליזה כפי שלאקאן ראה אותה, שאל מולו הוא מנסח את עמדתו כמסקנה, כהמצאה וכפיתוח נוסף. חידוש הסמינר, ייסוד האסכולה, המצאת הפאס העתידה לבוא, כל אלה מהדהדים במילות הפתיחה של אקט ייסוד האסכולה: "אני מייסד - לבדי, כפי שתמיד הייתי בזיקה שלי לסיבה האנליטית...". מילים אלו יחד עם סמינר XI, אקט הייסוד והמצאת הפאס מ-67 נקשרות לדחיפת סובייקטיבית. מילר אומר ב"דקויות" "כאשר עוקבים אחרי הסמינר שלו בסדר כרונולוגי, תופסים את ההתקשות ההולכת וגוברת של הדחיפות שלאקאן חש במתן דוקטרינה של סוף אנליזה: תובעים אותה ממנו והוא מבטיח זאת." דחיפות הנשענת על תצורות הלא מודע מהוברות להנחת ידע, לתביעה, למובן ולאחר. בפאס מחפשים אחר ידע על הסמפטום, את חציית הפנטזמה. מבחינתי הדחיפות שאליה נדרש לאקאן בשאלת האסכולה והמצאת הפאס, הקשורה לבדיקה מחודשת בזמן של משבר, לא יכולה הייתה שלא להמשיך ולהעסיק אותי, מהמקום שלי, עם הזיקה שלי לפסיכואנליזה.

אני מוצאת קווי דמיון בזיקה בין ה"הקדמה למהדורה האנגלית של סמינר XI", הטקסט האחרון שלאקאן כתב ב-1976 בתום סמינר "הסינטום" על ג'ויס לבין מכתב הפירוק של האסכולה מינואר 1980 (האסכולה שאותה הוא ייסד ב-1964). ההקדמה היא הטקסט האחרון, טקסט שמעצם היותו אחרון הוא נותר לגמרי לבדו, ולו רק משום כך, עולה ממנו שאלת ההמשך. הטקסט של ההקדמה למהדורה האנגלית נפתח כך: "כאשר מרחב

הלאפסוס כבר אינו נושא כל משמעות (או פירוש), רק אז אפשר להיות בטוחים שאנו בלא מודע. *יודעים זאת*.
כל אחד לעצמו". במכתב הפירוק לאקאן מוצא פתרון בפירוק - solution/ dissolution מתוך כך שהוא שם
בבדיקה את הכיוון שאותו הטווה לאסכולה שלו באקט הייסוד אל מול אי הנחת העולה בהקשר של הפאס.
המכתב נפתח כך: "אני מדבר ללא כל תקווה - בעיקר ללא תקווה שמישהו ישמע אותי... אני יודע שאני עושה
זאת – כי מתווסף כאן המטען של לא מודע שבדבר."

איך יתאפשר הדיבור של אותה "הווייה מבעד לדיבור" בתקופה של המקרים הדחופים? "ללא כל תקווה שמישהו
ישמע", ללא כל ידידות, לאחר נפילת האמונה בהנחת הידע, באמת? תקופה אשר בה "כל אחד לעצמו"?
כאשר הפאס, הפעם של ההווייה מבעד לדיבור, נבחן מחדש בהקדמה, נתפס מפרספקטיבה של הסינטום ואל
קדמת הבמה נדחף הסיפוק שועט אל עבר הממשי.

ענת פריד